

Õiguskantsler

Direktor Raini Jõks
Tartu Vangla
tartu.vangla@just.ee

Teie 08.10.2013 nr 2-2/11-3

Meie 19.12.2013 nr 7-7/130537/1305309

Korduv soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks Kontrollkäik Tartu Vanglasse

Lugupeetud härra direktor

Edastasin Teile 25.07.2013 soovitusel õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks, mis lähtus Tartu Vanglas 17.05.2013 ja 20.05.2013-21.05.2013 toimunud õiguskantsleri kontrollkäigust.¹

Täna Teid soovitustele antud vastuste eest.² Mul on rõõm tõdeda, et nii mõnegi kontrollkäigul tuvastatud probleemi osas oleme vanglateenistusega üksmeelel ning et vanglateenistus on minu tehtud soovitusi järginud. Siiski pean käesolevas kirjas vajalikuks peatuda veelkord õiguskantsleri kontrollkäigu kokkuvõttes antud soovitustel, millega Tartu Vangla kas ei nõustunud või nõustus osaliselt.

1. Ohjeldusmeetme rakendamise dokumenteerimine

1. Keskendun järgnevalt erivahendi (s.h ohjeldusmeetmena kasutatavate käe- ja jalaraudade, sidumisvahendite, rahustussärgi, -tooli ja -voodi), teenistusrelva või jõu kasutamise protokollimisele ning vangistusseaduse (VangS) § 71 lõikest 7¹ tulenevale kohustusele kontrollida peale nimetatud meetmete kohaldamist meetmele allutatud isiku terviseseisundit ja täita selle tulemuse kohta protokoll.

2. Tegin kontrollkäigu kokkuvõttes Tartu Vanglale soovitusel lugeda oma praktikas kestvaks ohjeldusmeetme kasutamiseks olukorda, kus kinni peetava isiku suhtes kasutatakse ohjeldusmeetmeid üle 10 minuti järjest ning täita seejuures alati füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokoll III osa: „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“. Samuti tegin Tartu Vanglale soovitusel kestva käeraudadega ohjeldamise puhul kontrollida ohjeldatud kinni peetavat isikut vahetult isikuga suheldes vähemalt iga 15 minuti möödudes.

¹ Õiguskantsleri 25.07.2013 kiri nr 7-7/130537/1303325 ja sellele lisatud Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõte.

² Tartu Vangla 08.10.2013 kiri nr 2-2/11-3.

3. Nõustuste oma vastuses minu soovitusel ja leidsite, et soovitus on asjakohane ainult olukorras, kus ohjeldusmeetme kohaldamise vajadus tekkis ootamatult ning kus kinni peetava isiku suhtes oli vaja ohjeldusmeetme kohaldamisel kasutada füüsilist jõudu.

4. Selgitasite, et kinni peetava isiku suhtes võib ohjeldusmeetmeid kohaldada ka preventiivsel eesmärgil pikema aja jooksul, selle kohta eelnevalt antud haldusakti alusel. Seega situatsioonis, kus ohjeldusmeetme kasutamine on nii ametnikele kui ka kinni peetavale isikule ette teada, üldjuhul sunni kasutamise vajadus puudub ning sellises olukorras füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja tervise seisundi kontrollimise protokollis III osa „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“ täitmine ei ole vajalik. Seetõttu leidsite, et minu tehtud soovitus ei ole põhjendatud olukorras, kus ohjeldusmeetme kohaldamisel sunni ning füüsilist jõudu ei kasutatud ning täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamiseks ei olnud kinni peetav isik toime pannud õigusrikkumist.

5. Teie hinnangul ei ole erinevatel põhjustel ohjeldusmeetmete kohaldamine võrreldav ning neid ei saa Teie arvates üks-üheselt käsitleda.

6. Kõnealuse protokollis koostamisega oli seotud ka teine Tartu Vanglale tehtud soovitus. Viimast küll tervishoiutöötaja tegevuse aspektist. Nimelt soovitasin vanglal teostada VangS § 71 lõikes 7¹ ette nähtud ja tervishoiutöötaja läbi viidav kinni peetava isiku tervisekontroll ka peale kinni peetava isiku saatmist, kui isiku suhtes on saatmisel kasutatud ohjeldusmeetmeid. Märkisin, et ohjeldusmeetme kasutamise ja tervisekontrolli teostamise kohta tuleb koostada vastav protokoll.

7. Ka antud soovitusel nõustuste Te osaliselt. Leidsite, et kuigi vangistust reguleerivad õigusaktid ei tee sisuliselt vahet kinni peetava isiku vanglasisesel ja vanglavälisel saatmisel (saatmine on sisuliselt kinni peetava isiku viimine ühest punktist teise) on tegemist siiski kahe täiesti erineva olukorraga ning neid tuleb vaadelda erinevalt.

8. Teie sõnul peitub suurim erinevus ajalises faktoris. Vanglasises saamine toimub lühiajaliselt ning kui kinni peetava isiku suhtes kohaldatakse ohjeldusmeetmeid eelneva haldusakti alusel, kohaldamise vajadus ei tekkinud ootamatult ning selle juures ei rakendatud tema suhtes füüsilist jõudu, siis puudub sisuliselt põhjendatud vajadus kinni peetava isiku tervisekontrolli teostamiseks sellises ulatuses ja viisil, nagu juhtumil, kus rakendati füüsilist jõudu või ohjeldusmeetmeid kohaldati pikemat aega. Olete seisukohal, et tavapärase vanglasises saamise korral täidab kontrolli eesmärgi ka vanglaametniku veendumine, et on välistatud sellise olukorra esinemine, mis eeldaks tervisekontrolli tegemist tervishoiutöötaja poolt.

9. Samuti ei pea Te oma vastuses põhjendatuks tervishoiutöötaja poolt tervisekontrolli teostamist olukorras, mil vanglavälisel saatmisel tulenes kinni peetava isiku suhtes ohjeldusmeetmete kasutamine eelnevalt antud haldusaktist ja kinni peetava isiku suhtes ei rakendatud füüsilist jõudu. Sarnaselt vanglasises saamisega on eelneva haldusakti alusel ohjeldusmeetmete kohaldamine kinni peetavale isikule ning vanglaametnikele teada ning üldjuhul puudub vahetu sunni kasutamise vajadus.

10. Teie hinnangul ei ole seega VangS § 71 lg 7¹ tulenev kohustus peale erivahendi (ohjeldusmeetmena käeraudade), teenistusrelva või jõu kasutamist teostada kinni peetava isiku tervisekontroll ja täita vastava protokollis III osa absoluutne. Juhul, kui ma mõistsin Teie seisukohti korrektselt, siis leiata, et vastav protokollis osa tuleb kestva ohjeldamise puhul täita vanglateenistusel vaid siis, kui erivahendi (ohjeldusmeetme) kasutamine on ette tulnud ootamatult ja kinni peetava isiku suhtes jõudu kasutades. Nn planeeritud ohjeldamise korral (nt

preventiivsel eesmärgil, eelnevalt antud haldusakti alusel) ning füüsilise jõu mittekohaldamisel ei ole Teie hinnangul protokollis III osa täitmine vajalik.

11. Samuti nähtub Teie vastusest minu soovitusel, et Teie hinnangul tuleb saatmise olukorras tervishoiutöötaja kontrolli kinni peetava isiku terviseseisundi hindamiseks sooritada saatmise järgselt vaid siis, kui saatmisel toimus ohjeldamine ootamatult (ei olnud ohuhinnangu alusel eelnevalt planeeritud) ning seejuures tekkis ka vajadus füüsilise jõu kasutamiseks.

12. Mõõnan, et Teie seisukohtadel võib olla väga tuntav praktiline lähtekoht, kuid kahjuks ei pruugi kehtiv õigus seda minu hinnangul täiel määral toetada.

13. Leian, et antud juhul on küsimus esmalt selles, millises olukorras ohjeldusmeetme rakendamise puhul peab vanglateenistus protokollis III osa täitma (1) ning teiseks selles, kas iga saatmise puhul, mil rakendati ohjeldusmeetmeid, peab tervishoiutöötaja saadetu tervist kontrollima ja täitma protokollist vastava andmevälja (2).

(1)

14. Mõõnan, et ohjeldusmeetme kasutamise järgselt vastava meetme protokollimist sätestav normistik võib olla mitmeti mõistetav. Viimast peamiselt siis, kui tõlgendada vastavaid norme grammatiliselt. Esmalt vajab selgitamist, millisest vangistusseaduse sättest tuleneb vanglaametnikele kohustus ohjeldusmeetme rakendamine dokumenteerida.

15. Ohjeldusmeetme rakendamise protokollimise nõue tuleneb VangS § 71 lõikest 7¹, mis sätestab, et pärast erivahendi (s.h VangS § 70¹ lõike 1 punktis 1 sätestatud ohjeldusmeetmena kasutatava vahendi), teenistusrelva või jõu kasutamist kinni peetava isiku suhtes kontrollitakse tema terviseseisundit ning kontrolli tulemus protokollitakse. Kõnealune norm annab võimaluse tõlgendada sätet ka selliselt, et see kohustab ainult tervishoiutöötajat protokollima oma tegevust, mitte aga ei kohusta vanglaametnikke alati protokollima ohjeldamist. VangS § 71 lg 8 annab justiitsministrile volitusnormi kehtestada erivahendite ja teenistusrelvade kasutamise ja käitlemise täpsem kord. Justiitsministri 05.09.2011 määruse nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“ (JKV) § 46 lõige 1 sätestab, et **vahetu sunni kasutamine** ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrolli tulemus protokollitakse esimesel võimalusel pärast kinnipeetava suhtes füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või **ohjeldusmeetme** kasutamist ja ohjeldusmeetmete kasutamise korral vajadusel ka nende kasutamise ajal.

16. Seega JVK § 46 lõige 1 sätestab, et vahetu sunni kohaldamine protokollitakse, mitte üksnes tervishoiutöötaja tegevus, millele võiks justkui viidata VangS § 71 lõige 7¹. Samas ei seosta VangS § 71 lõige 7¹ kontrollikohustust ohjeldusmeetme rakendamisel jõu kasutamisega või meetme rakendamise vajaduse ootamatu ilmumisega. VangS § 71 lõige 7¹ sätestab selgelt, et kontroll tuleb teostada igasuguse ohjeldusmeetmete rakendamise korral.

17. Ohjeldamise igakordne protokollimine on peamiselt vajalik meetmele allutatud isiku õiguste kaitse aspektist aga samas annab ka vanglateenistusele teatava lisagarantii alusetute kaebuste ümberlukkamiseks. Kusjuures just viimast on rõhutatud vangistusseaduse jt seaduste muutmise eelnõu seletuskirjas, millega VangS § 71 täiendati lõikega 7¹.³

³ Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 169 SE, lk 12: „Lõikega 7¹ sätestatakse vanglale kohustus anda kinnipeetavale esmaabi vanglas pärast erivahendite, teenistusrelvade või vanglaametniku poolt kinnipeetava suhtes füüsilise jõu kasutamist või pärast tekkinud vägivallaepisoodi. Pärast esmaabi andmist tuleb sündmuse asjaolude kohta koostada aruanne ning tervishoiutöötaja peab detailselt registreerima tervisekahjustused, mis on kinnipeetavale tekitatud. Norm on vajalik vangla tegevuse

18. Lisaks ei pruugi isikule terviseprobleemid tekkida üksnes ohjeldusmeetme ootamatul rakendamisel ning situatsioonis, kus nende kasutamisel tuleb tarvitada ka füüsilist jõudu või rüselda. Ka olukorras, kus ohjeldusmeetmeid kohaldatakse preventiivsel eesmärgil pikema aja jooksul, selle kohta eelnevalt antud haldusakti alusel, võib ohjeldusmeetme kasutamine teatud asjaoludel põhjustada ohtlikke terviseriske, mille eskaleerumist tõsiseks tervisekahjustuseks ongi seadusandja püüdnud minu hinnangul vältida VangS § 71 lõiget 7¹ sätestades.

19. Õiguskantslerina olen veendumusel, et isiku põhiõiguste kaitset rõhutades ning nähes selles siiski ka protokollide koostamise nõude peamist eesmärki, tuleneb eelnevalt nimetatud vangistusseaduse ja justiitsministri määruse normide koosmõjust vanglateenistusele kohustus igakordselt koostada kinni peetava isiku suhtes ohjeldusmeetmete kasutamisel selle kohta protokoll ning seejuures täita ka protokollide III osa, kui meetme rakendamine toimub kestvalt. Nagu kontrollkäigu kokkuvõttes sedastasin, näen ma kestva ohjeldusmeetme rakendamisenä, tuginedes rahvusvahelistele seisukohtadele, kinni peetava isiku suhtes ohjeldusmeetmete kasutamist enam kui 10 minutit järjest. Lisaks tasub märkida, et Riigikohus on aktsepteerinud õigusnormi erinevate tõlgendusvõimaluste juures põhiseaduskonformset tõlgendamist, mis antud kontekstis tähendaks vangistusseaduse normide puhul lähtumist põhiseaduses sätestatust ning seejuures eelkõige isiku põhiõigustest.⁴

(2)

20. Teise küsimusena pean vajalikuks peatuda sellel, kas peale saatmisel isiku suhtes ohjeldusmeetmete rakendamist peab tervishoiutöötaja alati saadetud kinni peetava isiku tervise seisundit hindama ja täitma füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja tervise seisundi kontrollimise protokollide III osa: „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“.

21. Nagu öeldud, nõuab VangS § 71 lg 7¹ minu hinnangul, et igal juhtumil, kus vanglateenistus erivahendit, teenistusrelva või jõudu kinni peetava isiku suhtes kasutab, tuleb kinni peetava isiku tervise seisundit kontrollida ja vastav tegevus tervishoiutöötajal protokollida. Seda hoolimata asjaolust, kas kasutati lisaks erivahendile või erivahendina käsitletavale ohjeldusmeetmele füüsilist jõudu. Seetõttu, nagu ka kontrollkäigu kokkuvõttes sedastasin, ei erista vangistusseadus seda, kus ja millistel asjaoludel kinni peetava isiku suhtes ohjeldusmeetmet kohaldatakse või millise aja jooksul ning seetõttu tuleb tervishoiutöötajal teostada ka saatmisel ohjeldusmeetmele allutatud kinni peetava isiku tervisekontroll.

22. Õiguskantsler ei saa isegi eeldatavasti põhjendatud praktilisest vajadusest lähtuvat ning kaalutletud halduspraktikat heaks kiita, kui kehtiv õigus vangla sellisele tegevusele luba ei anna. Isiku põhiõiguste seisukohalt on kahtlemata hetkel kehtiv regulatsioon, mis nõuab alati saatmisel ohjeldusmeetmete kasutamise järgselt kinni peetava isiku tervise seisundi kontrollimist, positiivne.

23. Eelneva kokkuvõtteks kordan ma veelkord Tartu Vanglale kontrollkäigu tulemusel tehtud soovitusi:

---

kaitseks, et vältida hilisemaid kinnipeetavate kahjunõudeid, kuna tõendamiskoormis igasuguste vigastuste tekkimisel on riigil. Uurimispõhimõttele ning vigastuste registreerimise põhimõtte on tihti ka CPT raportite üks põhialuseid.“
Kättesaadav arvutivõrgus:

<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=197926&u=20131114123910> (14.11.2013).

⁴ Riigikohtu lahendites põhiseaduskonformse tõlgendamise kohta vt nt RKÜKo 22.03.2011 nr 3-3-1-85-09, p 57.

24. Õiguskantsler annab Tartu Vanglale soovitusel lugeda oma praktikas kestva ohjeldusmeetme kasutamiseks olukorda, kus kinni peetava isiku suhtes kasutatakse ohjeldusmeetmeid üle 10 minuti järjest ning täita seejuures alati füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkude terviseseisundi kontrollimise protokoll III osa: „Kontroll kestva ohjeldusmeetme kasutamise korral“. Samuti teeb õiguskantsler Tartu Vanglale soovitusel kestva käeraudadega ohjeldamise puhul kontrollida ohjeldatud kinni peetavat isikut vahetult isikuga suheldes vähemalt iga 15 minuti möödudes.

25. Õiguskantsler annab Tartu Vanglale soovitusel teostada VangS § 71 lõikes 7¹ ette nähtud ja tervishoiutöötaja läbiviidav kinni peetava isiku tervisekontroll ka peale kinni peetava isiku saatmist, kui isiku suhtes on saatmisel kasutatud ohjeldusmeetmeid. Ohjeldusmeetme kasutamise ja tervisekontrolli teostamise kohta tuleb koostada vastav protokoll.

2. Tervishoiutöötaja kontrolli tulemuse kajastamine

26. Andsin Teile soovitusel kajastada füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkude terviseseisundi kontrollimise protokollis tervishoiutöötaja teostatud kontrolli tulemus võimalikult üksikasjalikult ja märkida protokollis muud tervishoiutöötaja teostatud kontrolli puudutavad andmed (kontrolli aeg, tervishoiutöötaja nimi ja allkiri).

27. Nimetatud soovitusel Te ei nõustunud. Teie vastusest nähtub, et Tartu Vangla praeguse töökorralduse kohaselt fikseerib meditsiini osakonna töötaja kinni peetaval isikul ohjeldamisest tekkinud võimalikud kehavigastused või nende puudumise vastavasse protokollis üldiselt. Detailsem sissekanne tehakse kinni peetava isiku tervisekaarti. Kinni peetava isiku tervisekaardi sissekandes märgitakse ära kinni peetava isiku esitatud kaebused, objektiivsed leiud, diagnoos selle olemasolul ja osutatud abi.

28. Asusite seisukohale, et otstarbekas ei ole kinni peetava isiku tervist puudutavat infot dubleerida protokollis. Ühest küljest aja kokkuhoiu mõttes, aga ka seetõttu, et vältida kinni peetavat isikut puudutavate delikaatsete isikuandmete jõudmist põhjendamatult suure hulga ning asjasse mittepuutuvate ametnikeni.

29. Kuna Te leidsite oma vastuses, et protokoll peab sisaldama üheselt arusaadavalt tervishoiutöötaja otsust selle kohta, kas ohjeldatud kinni peetaval isikul kehavigastused esinesid või mitte ning protokollis peab olema viide tervisekaardile, kust on võimalik vajadusel andmeid täpsustada, siis võin ma Teie käsitlust mõista. Kinni peetava isiku põhiõiguste seisukohalt on oluline, et tervisekontroll on peale ohjeldamist tervishoiutöötaja poolt teostatud ning selle tulemused on kättesaadavas dokumendis detailselt kajastatud ja protokollis on ühemõtteline viide nimetatud dokumendile. Teiseks tõden, et kinni peetava isiku väärkohtlemise ennetamise seisukohalt ei ole märkimisväärset vahet, kas andmed on talletatud protokollis või tervisekaardis.

30. Siiski märgin, et näiteks kohtumenetluses võib kohus aga oma hinnangu andmisel vanglateenistuse tegevusele lähtuda pelgalt protokollis kirjutatust ning jätta tervisekaardi jm dokumendid seejuures tähelepanuta (iseäranis, kui ei ole protokollis küllaldase selgusega kajastatud asjaolu, et osa andmeid on talletatud mujal). Sellist spekulatsiooni võimaldab senine kohtupraktika, millele ka kontrollkäigu kokkuvõttes viitasin ning millest nähtub, et kohus on õigusemõistmisel mõnel juhul lähtunud väga kitsalt vaid meetme kohaldamise protokollis kajastatud infost. Lisaks lahenditele, millel viitasin kontrollkäigu kokkuvõttes, toon esile möödunud aastal Riigikohtu poolt langetatud otsuse rahustusvoodi kasutamise kohta. Kõnealusel

lahendis pööras kohus samuti erilist rõhku protokollis vanglateenistuse poolt märgitule ning minu hinnangul võib lahendist välja lugeda seda, et kohus soovib kinni peetava isiku suhtes kohaldatud meetmete protokollidest näha kogu meetme kohaldamist puudutavat informatsiooni, sh nt ka andmeid, mis viitavad kaalutusõiguse teostamisele.⁵

31. Samuti ei saa tähelepanuta jätta Justiitsministeeriumi veendumust kõnealusesse protokollis märgitavate tervisekontrolli tulemuste kohta, mis võiks näha suunisena vanglatele. Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud (väljatöötatud) kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjast, millega VangS § 70 lõikega 7¹ täiendati, nähtub, et tervishoiutöötaja peab detailselt registreerima tervisekahjustused, mis on kinni peetavale isikule tekitatud. Võib eeldada, et kuna nimetatud seisukoht seletuskirjas käis kõnealuse protokollis kohta, siis pidas Justiitsministeerium eelnõu seletuskirjas silmas justnimelt tervishoiutöötaja tähelepanekute detailselt kirjeldamist protokollis.⁶

32. Selgitan lisaks, et minu soovitus Tartu Vanglale tingis paljuski see, et kontrollkäigul läbi vaadatud protokollides ei olnud viidet selle kohta, et kinni peetava isiku tervisekaardil on detailsem info tema terviseseisundi kontrollimise kohta.

33. Palun Teil eeltoodu valguses siiski veelkord kaaluda Tartu Vangla kontrollkäigu kokkuvõttes antud soovitusi kajastada füüsilise jõu, teenistusrelva, erivahendi või ohjeldusmeetme kasutamise ja õigusrikkuja terviseseisundi kontrollimise protokollis tervishoiutöötaja teostatud kontrolli tulemus võimalikult üksikasjalikult ja märkida protokollis muud tervishoiutöötaja teostatud kontrolli puudutavad andmed (kontrolli aeg, tervishoiutöötaja nimi ja allkiri).

3. Kokkuvõtteks

34. Austatud härra direktor, ootan Teie seisukohti eelnevalt toodud soovitustele võimalusel hiljemalt **17.02.2014**.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Jaanus Konsa 693 8445
jaanus.konsa@oiguskantsler.ee

⁵ RKHKo 14.03.2012, nr 3-3-1-80-11, p 19.

⁶ Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 169 SE, lk 12. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=197926&u=20131114123910> (14.11.2013).